

SZEMBEN AZ ÁRRAL. SZEGED-SZENTMIHÁLY LELKISÉGI ÉLETE¹

Szeged-Szentmihályt több tényező folytán is jó terepnek találtam a katolikus lelkiség vizsgálatára. Egyrészt nem bezárkózó, kirekesztő településről van szó, hanem olyanról, amely nyitott az újításokra, befogadó az ide költözőkkel kapcsolatban, ugyanakkor jelen van egyfajta tradicionalitás is. Így az elmúlt években lezajló bevándorlási folyamatok következtében egy olyan falusias városrész tárul a szemünk elé, ahol még léteznek a hagyományos népi vallásossághoz közelebb álló vallási közösségek, de mellettük jelen vannak újabb, más jellegű, ám továbbra is katolikus lelkiségi csoportok. Másrészt Szentmihály azért is érdekes, mert láthatóan aktív vallási élettel, aktív vallási mutatókkal rendelkezik. Ezek alapján pasztorálteológiai és vallástudományi szempontból is érdekes lehet annak elemzése, hogy milyen motivációk, laikus és klerikus személyekhez köthető ösztönzések állnak a vallási aktivitás mögött. Mindez különösen annak fényében lehet érdekes, ha megnézzük a római katolikus egyház országos tendenciáit. Nem csupán arról van szó, hogy nagy általánosságban véve folyamatosan apad a magukat aktív vallásosnak nevezők száma és aránya, fokozatosan csökken a szentmisék látogatóinak száma, hanem arról is, hogy e hitüket aktívan gyakorlók közösségeire is alapvetően az elöregedés és az elnőiesedés tendenciái jellemzők. Itt válik érdekessé Szeged-Szentmihály, ahol a templom jórészt fiatalabbakkal, fiatal középkorúakkal telik meg hétről-hétre. Mi okozza az árral szembenő tendenciákat? Miért más Szentmihály vallásossága? Ezek azok a kérdések, melyeket e tanulmányban vizsgálunk.

Szentmihályra 2007 augusztusában kerültem, a település akkor már működő ifjúsági valamint gyermek hittan csoportokkal rendelkezett, tehát a napjainkban látható eredmények nem alap nélkül valók. Az elmúlt öt év alatt oda jutottunk, hogy a plébánia újonnan épült közösségi háza kora reggeltől késő estig folyamatosan tele van, minden terem foglalt. Nézzük, milyen közösségek működnek itt!² A kínálat a legkisebbektől az idősekig mindenkire kiterjed:

- Iskolás korú gyerekek hittancsoportjai
- Ún. „Antiochia közösség” 16-29 éveseknek heti 3 órában
- Felnőttek bibliacsoportja heti 2 órában
- Gitáros énekkar heti 2 órában
- Rózsafüzér társulat – az idősebb, helyi asszonyok imacsoportja

Emellett kiemelkedő a nem kifejezetten hitéleti jellegű közösségek száma is:

- „Baba-mama klub” heti 2 órában
- A bölcsődét kiváltó „Családi napközi” két csoportja naponta 8 órában

¹ A kutatás az OTKA NK 81502 „Vallás, egyén, társadalom” pályázat támogatásával valósult meg.

² www.paprikakoszoru.szentmihaly.net Letöltés 2013.11.30.

- Iskolások délutáni tanulószobája 4 csoportban napi 5 órában
- „Zenesuli” heti 3 órában a kántor vezetésével
- Ifjúsági klub heti 3 órában
- „Női fonó” hagyományörző csoport havonta 4 órában
- „Társasjáték-kör” havonta 4 órában

Mindez a felsorolás így önmagában is érdekes, de a mélyben zajló vallási, lelkiismereti folyamatokat kevésbé érthetjük meg belőlük. Kezdjük tehát egy rövid történelmi áttekintéssel annak érdekében, hogy lássuk e közösségek létrejöttét.³ Példaként tekintünk a felnőttek Biblia-körét, amely már 2007 előtt is működött idős asszonyok rendszeresen részvételével.⁴ Hamarosan felismertem, hogy ez a fajta elfoglaltság a saját korcsoportjuknak megfelelt ugyan, ám a fiatalabb korosztály felé vonzerővel nem hat. Fordulópontot jelentett, mikor hívásomra egy fiatal házaspár megjelent a csoportban; az ő érkezésük ugyanis maga után vonta, hogy baráti körük szintén vallásos családtagjai elkezdtek követni őket.

Jól látható volt, tehát, hogy két lehetőség állt előttünk. Vagy a hagyományos közösségi formákat támogatjuk, melyek az idősebb generációk számára jelentenek egy zárt, nem kifejezetten befogadó jellegű lehetőséget, vagy megpróbálunk nyitni a fiatalabbak felé is. Mivel ez utóbbit pártoltam, elgondolkodtam azon, hogy lehetne ezt megtenni. Egyrészt szükséges a plébános, mint kezdeményező személy, hiszen ő a legfőbb ösztönző, de mint a közösségen kívülről, frissen érkező klerikus személy, meg kellett ismernem, hogy mire is van igényük a helyieknek.

Jó lehetőséget biztosított erre a Vízkeresztől Húsvétig tartó házszentelés hagyományának felélesztése. Ilyenkor, igazodva ahhoz, hogy hagyományosan a mezőgazdaságban ez a pihenőidőszak, a plébános végigjárja a települést és – ahol fogadják – rövid kis beszélgetésben megismeri a híveket, életüket, igényeiket. A házszentelési rítuson kívül tehát egyfajta a szociális szerepe is van, mely biztosítja a közvetlen kapcsolat meglétét a hívek és lelkipásztoruk között. Ez volt tehát az egyik legfőbb információforrás az igényfelmérésre és egyben ez adta talán a legfontosabb kezdőlökést is a hívek aktivizálására. Megtaláltuk tehát azt a kapcsolatot, azt a kommunikációs formát, mely elválasztotta a világiakat és az egyháziakat egymástól. A személyes kapcsolatépítésre nagy szükség van, vagyis hogy a pap megismerje a híveket és igény volt arra is, hogy a helyi emberek megismerjék a lelkipásztorukat. Az évek során egyre többen megnyíltak, egy idő után a vallásokat nem gyakorló, nem hívők is ajtót nyitottak, így megindult a bizalomépítés és az aktívabb kapcsolat kiépítése a nem vallásosakkal, a templomba nem járókkal is. Mindezek mellett itt sikerült ráébrednünk arra, hogy a település közösségének mire mutatkozott igénye. Kiderült, hogy mindenki gyakorlatilag traumaként élte meg, hogy helyi Klebelsberg-iskolát néhány éve bezárták, minek következtében nem csak az oktatás szűnt meg a faluban, hanem a szülők találkozási helye is, hiszen korábban iskolába jövet-menet mindennapos beszélgetésre volt alkalmuk. Ekkor, mint plébánosnak, nyilvánvalóvá vált, hogy ez egy rendkívül fontos lehetőség egyrészt arra, hogy ha teret adunk a plébánián a találkozásra, akkor azzal

³ Bővebben lásd: THORDAY 2012. 232-233.

⁴ KOVÁCS – FEJES – MOLNÁRNÉ 2006. 68.

jót teszünk a helyieknek is, másrészt ez hihetetlen jó missziós lehetőség is. Eleinte a plébánián működő hitoktatók önkéntesen 2-3, majd egyre több gyereknek adtak lehetőséget leckeírásra, míg eljutottunk arra a szintre, hogy intézményesítenünk kellett ezt a rendszert, mert túlnötte magát. Úgynevezett „Családi napközit” indítottunk, ahol immár hat csoport működik 1-14 évesek különböző korosztályai számára. A nyári vakáció idején pedig minden héten tematikus napközis táborokat szervezünk az iskoláskorúak számára. Ez a közösségformáló erő volt az, mely a későbbi kezdeményezések fundamentumát jelentette, melynek következtében újabb építkezésbe kezdhettünk szimbolikusan és valóságosan is. Ez a közösség már saját munkájával, saját energiából is képes volt a működésre, az önmagáért való áldozathozatalra. Önkéntes munkájukkal segítették a plébánia hátsó kertjében kialakított sportpálya építését, valamint a plébánia udvarán közösen építettünk szabadtéri kemencét, mely köré gyűlve ezután bárki családi-közösségi programokat, születésnapi zsúrt szervezhet.

A közösségépítés geneziséét tekintve felismerhető, hogy miközben a templom megtelt jórészt fiatalabb, értelmiségi, önreflexióra képes családokkal, Szentmihályon immár kétféle megélt vallásossággal találkozhatunk, a falusias, hagyományos és a városias, modernebb. És bár egy-egy idősebb asszony meg is jegyezte ennek pozitív oldalát, mondván „ha ezek a gyűtmentek nem járnak ide templomba, akkor üres volna, mert mi kihalunk”, azt is látni kell, hogy a kétféle vallási igény, kétféle vallásgyakorlási módot is jelent, mely olykor konfrontálódik is. Az idősebb korosztály képviselői magával a plébánossal szemben is mást elvárás támasztanak: vegyen részt a litánián, imádkozzon együtt velük, máskor pedig a szentmise ideje alatt felsíró, játszó kisgyerekeket küldje ki, mondván a misék nem nekik és róluk szólnak és másokat ezzel zavarnak. Az „újak”, akik közül sokan személyes példák hatására tértek hitre és kapcsolódtak az egyházi közösségbe, lényegesen nagyobb nyitottságot, kevesebb formalizáltságot és több közösségi szerepvállalást igényelnek.

Ezekhez kellett igazodni a nép nyilvános istentisztelete, a liturgia nyelvezetének alakítása is, figyelembe véve a megtartó erejű hagyományokat és a korunk kifejezési formáit. Az új nyelv megtalálásához kötődik az új zenei nyelv megtalálása, melynek következtében havonta egyszer gitáros miséket tartunk, a helyi hívek zenekarára építve, akik szintén egy jól működő, rendszeresen próbáló kis énekkari csoporttá alakultak. De szerepet adtunk a kis ministránsoknak is, „csengettyűk” bevezetésével, azaz lehetővé téve számukra, hogy részt vegyenek a mise folyamatában csengetéssel, amit melleleg a kicsik nagyon élveznek és fontosnak érzik magukat ezen keresztül. Továbbá az iskoláskorúak megszólításához kötődik, hogy ún. „kitalált hagyományokat” vezettünk be, mely addig templomba sosem járt családokat is oda vonzott. A tanévkezdő ún. „táskaszentelés” alkalmával az oltár lépcsője megtelik iskolatáskákkal, júniusban pedig a bizonyítvány-áldással zárjuk a tanévet. Persze mindezek mellett megmaradtak a korábbi hagyományok is, mint pl. a Szent Márk-napi búzaszentelés és a Szent Kristóf-napi járműmegáldás, mely inkább a törzsökös szentmihályiakat mozgatja meg, de a városias emberek érdeklődését is felkelti.

Azt mondhatjuk tehát, hogy sikeres volt ez az időszak, ám ehhez a sikerhez több tényező találkozása kellett. Egyrészt a település már meglévő vallási sajátossága éppen az, hogy egészen 1991-ig nem volt temploma, s így a templomépítés egyúttal a közösségépítés kiindulópontja lehetett.⁵ Nem létezett ugyanis az „így szoktuk, tehát így kell lennie” mentalitás, a tradíciókba zárkózó, fundamentalista népi vallásosság, mely sokhelyütt a megújulás gátját jelenti. Másrészt szükséges volt annak felfedezése, hogy létezik egy vallási piac, ahol kétoldalú folyamattal találkozhatunk. A vallási kínálat és a vallási igény találkozik itt egymással, és be kell látnunk, hogy nem az igények alakulnak a kínálat alapján, hanem a kínálatnak kell igazodni a helyi igények szerint. Tanulságul szolgál annak tudatosítása, hogy az egyház elsődlegesen nem hierarchizált intézmény, vagyis nem egyenlő a pappal és az ő terveivel, igényeivel. Ennek következtében a konkrét egyház-község életének alakításakor figyelembe kell venni a híveket és a nem hívőket egyaránt. Egy olyan közvetlen, példamutató intézményképet kellett kialakítani, melynek legfőbb üzenete nem a térítés, hanem a példamutatás, nem a hivatalos, liturgikus jelleg, hanem a közösség és közvetlenség. A pap itt nem egyértelműen a közösségek fölé emelkedő elzárt személy, hanem a nem hívőket is megszólító pedagógus, szociális munkás, pszichológus és lelkes egyben, aki teret ad a világi kezdeményezéseinek.

Fel kellett ismerni, hogy az egyháznak ki kell lépni a templom falain kívülre és reflektálnia kell a társadalomban zajló egyéb folyamatokra. Arra, hogy erősíteni kell a családok összetartását, akár egy társasjáték körön, akár családi kirándulásokon keresztül, hogy megteremtse a lokalitás tudatát, hogy teret adjon a hagyományos női szerep és női közösségek újra alakulásának vagy megtartásának pl. egy Fonón keresztül.

Világossá vált, hogy „az egyház közösségépítő hely”, melyet a lekipásztor és közössége együttesen épít fel. E kisközösségek biztosítják az egyház megtartó erejét, melyekre alapozva úgymond „szembe lehet menni az árral”.

Irodalom

- KOVÁCS Lászlóné Varga Rozália – FEJES Ferenc – MOLNÁRNÉ SZEKERES Judit
2006 *Szentmihályi életutak*, Szeged.
- OZSVÁTHNÉ CSEGEZI Monika
2003 *Sanctus Mychael-től Szeged-Szentmihályig. A város melletti falu története és építészeti értékei*, Szeged.
- THORDAY Attila
2012 „Homogenitás és heterogenitás Szeged-Szentmihály vallási életében”.
In: BARNÁ Gábor – POVEDÁK Kinga (szerk.) *Vallás, közösség, identitás*, Szeged, 229-234.
- www.paprikakoszoru.plebania.net

⁵ OZSVÁTHNÉ 2003. 103.

THORDAY, Attila

GOING AGAINST THE TIDE. THE SPIRITUAL LIFE OF SZEGED-SZENTMIHÁLY

The little suburb of Szeged-Szentmihály is numbering approximately 2500 inhabitants. I have worked here as a priest for six years now. I consider my main target to support not only the spiritual life of people living in my parish, strengthening their connection to Church and especially to God, but also to maintain in a satisfactory way the co-existence of different social groups dwelling adjacent to each other. It is important to see the difference between the so called “traditional families” of the area, who usually work in agriculture. Their daily routine, their lifestyle, their image of Church and religion are adopted to their simple and hard-working village-like life. Their attitude to Church might also be called “traditional”, based on pure respect towards a quasi “iconic” priest. They also have traditional religious practice, they prefer certain forms of cults of saints and prayers, like the rosary. On the other side of the road, the other half of the suburb is inhabited by young families moving out of the town, looking for the possibility of a more peaceful country life. They consider their new home a garden suburb, they usually work in the town, have a completely different schedule since they work, get their goods from supermarkets, and look for entertainment also in the town. If they have faith and practice religion, they expect flexibility, authenticity and openness from the priest and the parish.

The initiatives of the parish help the local community to define and re-define people’s common identity as a community of Szeged-Szentmihály, as well as members of the Church, regardless of their inherited or gained social group statuses. The transformation in people’s attitudes has affected and renewed not only parish life but has resulted in a new sociologically based strategy for dissolving suburban segregation.